

Monitieteisesti kielestä ja mielestä

Kieli ja aivot. Pirjo Korpilahti, Olli Aaltonen, Matti Laine, toim. Taitto ja kuvitus Satu Iltta. Turun yliopisto 2010. ISBN 978-951-29-4249-7. Sivuja 352. Hinta 75 e.

Kieli ja aivot on Turun yliopistossa toimivan Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskuksen koorama katsaus ihmisen puhekyvyn biologisesta taustasta ja kielitaidon rakentamisen aivope- rustasta. Kirjassa käsitellään laajasti ja ajankohtaisesti myös puheen ja kielen kliinisiä ongelmia kasvun ja ikääntymisen yhteydessä sekä aiheisiin liittyvää terapiaa ja kuntoutusta.

Teos on aiheeltaan rajattu ja itsenäinen jatko-osa saman tutkimuskeskuksen vuonna 2006 toimittamalle *Mieli ja aivot* -teokselle, jossa käsitellään laajemmin tiedonkäsittelyn aivope- rustaa.

Tiivis mutta helppolukuinen teksti on jaettu kahdeksaan pää- teemaan, jotka jakaantuvat 43 lyhyehköön lukuun. Sisältöön tu- tustumista helpottavat merkittä- västi lukuisat kuvat, grafiikat ja tietoruudut. Erityisesti toimin- nallista neuroanatomiaa esitte- levät kuvat ja piirroksat ansait- sevat kiitosta. Jokaisen luvun lo- pussa on lyhyt luettelo tärkeim- mistä lähteistä, jotka ovat aivo- tutkimuksen nopeaa etenemistä heijastaen yleensä 2000-luvulta.

Teemoista ensimmäinen käsit- telee puheen evoluutiota, pu- heen ja äänen fysiologiaa lähtö- kohtia, ihmisääntä viestinnän

välineenä sekä musiikin ja pu- heen suhdetta. Seuraavissa osioissa analysoidaan puhetta ja kieltä tutkimuskohteena sekä kielen eri tasojen (sanat, lauseet, painotus ja melodia) havaitse- mista ja tuottoa.

Puheen ja kielen yksilökoh- taista kehitystä arvioidaan laa- jasti kahdessa pääteemassa, mm. sangen mielenkiintoisesti kaksi- ja monikieliseksi (ml. viit- tomakieli) kasvamista. Harjoi- tuksen tuottama vaikutus aivo- jen rakenteeseen ja tiettyjen toi- mintojen aivoedustusten laaje- nemiseen on parhaiten osoitet- tavissa kehitysiässä, mutta myös myöhemmin aikuisiän ai- vovammojen ja aivosairauksien aiheuttamien haittojen kuntou- tukseen liittyvän toipumisen seurauksena.

Kehitysiän ja aikuisuuden pu- heen, kielen ja kommunikaation häiriöitä käsitellään omina koko- naisuuksinaan, samoin moni- puolisesti kuntoutusta. Kirjan lo- pussa on lyhyt sanasto.

Kirjan ovat toimittaneet logo- pedian professori Pirjo Korpilahti Turun yliopistosta, fonetiikan professori Olli Aaltonen Helsingin yliopistosta ja psykologian professori Matti Laine Åbo Aka- demista. Neurotietettä edustavat 54 kirjoittajaa ovat lähes kaikki kotimaisista yliopistoista ja useimmat peruskoulutukseltaan psykologeja tai logopedejä.

Kognitiivisen neurotieteen tut- kimusperinteen juuret Suomessa ovat 1960-luvulta (neuropsykolo- gia), ja myöhemmin uudet aivo- tutkimuksen menetelmät (erityi- sesti neuro-fysiologia ja kuvan- taminen) ovat suuresti nopeutta- neet alan kehitystä ja verkottu- mista. Suomessa tehdyistä in- novaatioista erityisen tunnetuksi on tullut emeritusprofessori Risto Näätäsen Helsingin yliopiston psykologian laitoksella tekemä havainto kuuloärsykkeisiin liitty- västä esitietoisestä aivokuoren toiminnasta vauvaikäisillä: tun- nostamaton ääniärsyke aiheut- taa itseohjautuvan poikkeavan jännitevasteen herätevastetutki- muksessa. Vasteen puuttuminen ennakoit myöhempiä tiedonkäsi- telykyvyn vaikeuksia, kuten dys-

leksiaa. *Kieli ja aivot* -kirjan kir- joittajista valtaosa on saanut vaikutteita professori Näätäsen aloittamasta kokeellisesta tutki- musperinteestä.

Esipuheen mukaan teos on suunnattu nuorten tutkijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden käsikir- jaksi sekä luentojen tueksi. Sitä on syytä suositella kaikille lapsuus- ja nuoruusiän kehitystä ja ongelmia hoitaville lääkäreille sekä aikuisiän ja vanhuuden ai- vo-ongelmia käsitteleville eri- koisaloille (mm. neurologia, psy- kiatria, neurokirurgia, geriatría ja audiologia).

Kirjaan tutustumalla löytyy myös entistä parempi yhteisym- märrys kielen ja viestinnän on- gelmiin keskittyvän tutkimus- tai hoitotiimin jäsenen kesken. Teosta voi lämpimästi suositella kaikille kielestä, musiikista ja niiden aivoperustasta kiinnostu- neille kollegoille. Se avaa suoras- taan jännittäviä näköaloja ihmisen kieleen sekä yleensä viestintään ja kulttuuriin. Monitietei- syys kunniaan!

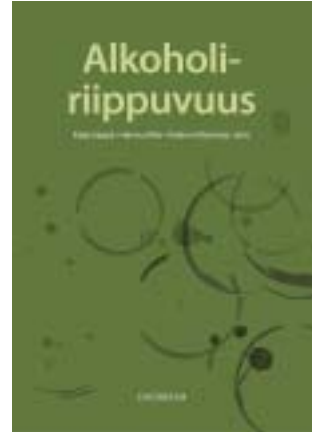
Martin Panelius

Alkoholi- ongelmasta yleistajuisesti

Alkoholiriippuvuus. Kaija Seppä, Hannu Alho, Kalervo Kiianmaa, toim. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki 2010. ISBN 978-951-056-313-1. Sivuja 224. Hinta 35,90 e.

Duodecimin Hyvä hoito -sarja pyrkii esittelemään käytännönlä- heisesti suomalaisia sairauksia kohderyhmänään potilaat, hei- dän omiansensa ja hoitoalan am- mattilaiset. Työikäisen väestön merkittävimmästä tappajasta ilmestyi sarjassa vuonna 2010 en- simmäinen suomalaisten asian- tuntijoiden kirjoittama teos Alko- holiriippuvuus.

Nimestään huolimatta kirja käsittelee aihetta laajemmin kuin ongelmakäytön vakavim- man ilmenemismuodon – riippu- vuuden – osalta. Teoksessa käsi- tellään alkoholin liikkakäyttöä ja haitallista käyttöä sekä näihin riippuvuutta lievempiin ilmiöihin kohdistuvia interventioita. Se pyrkii esittelemään selkokieli-

sesti alkoholin ongelmakäyttöön liittyviä taustasyitä, toteamista, hoitoa, oheissairauksia ja komplikaatioita sekä sosiaalis-juridi- sia seikkoja, kuten työ- ja ajoky- kyä.

Kirjoittajat ovat pyrkineet yh- tenäistämään alkoholinkäyttöön liittyvää monenkirjavaa suomen- kielistä terminologiaa, ja hyvä niin. Nyt ongelmakäyttö määri- tellään selkeästi sisältämään kansalliset riskirajat ylittävän lii- kakäytön sekä diagnostiset kä- sitteet haitallisen käytön ja riip- puvuuden. Sen sijaan vanhahta- va termi alkoholismi lipsahtaa edelleen sekaan. Alkoholismia käytetään päihdealan kirjallisu-udessa sekavasti viitaten joko al- koholiriippuvuuteen tai sekä riippuvuuteen että haitalliseen käyttöön. Alkoholismi-termistä ollaan pikkuhiljaa luovuttu, mi- hin on myötävaikuttanut myös sen negatiivinen arvolutaus.

Alkoholiehtoisia sairauspois- saoloja, alkoholista johtuvaa työkyvyn alenemaa ja sen ar- viointia sekä alkoholiongelmai- sen sosiaaliturvaa käsitellään ytimekkäällä tavalla Alkoholi ja työelämä sekä Sosiaaliturva - kappaleissa. Käytännön työtä te- kevää lääkäriä kiinnostanee myös lukea ajatuksella seka- käyttöä koskeva kappale, jossa otetaan selkeästi kantaa alko- holiriippuvaisen lääkehoidon lin- jauksiin potentiaalisesti riippu- vuutta aiheuttavilla lääkeaineil- la. Valitettavan usein alkoholi- riippuvaisen nukahtamislääkkei-

den tai bentsodiatsepiinien ongelmakäyttö on taustaltaan iatrogeeninen, "vahingossa" päälle jäänyt lääkitys.

Joistain teoksen painotuksien valinnoista voidaan olla useampaa mieltä. Alkoholin elimellisiä vaikutuksia esitellään lähes 30 sivun verran, kun taas alkoholi ja mielenterveys käsitellään alle 6 sivussa. Suomalaisessa väestössä erittäin merkittävä alkoholin ja itsemurhien välinen yhteys saa huomiota kahden virkkeen verran.

Toisaalta alkoholiriippuvuuden tyyppitykseen perinteisesti käytetty ns. Cloningerin typologia saa ehkä turhankin paljon palstatilaa ottaen huomioon, että kyseessä on vain yksi monista alkoholiriippuvuuden luokittelutavoista, jonka merkitys tämän päivän kliinisessä työssä ja tutkimuksessa on varsin vähäinen.

Laajalle kohderyhmälle kirjoitettaessa ongelmalliseksi saatavat muodostua tiedon syvyyden arviointi sekä selkeyden ja ajoin ristiriitaisen tai riittämättömän tieteellisen näytön välillä tasapainottelu. Se mikä on potilaalle ja hänen omaiselleen helpotajista ja ymmärrettävää, voi tuntua ammattilaiselle monisyisen asian yksinkertaistukselta.

Alkoholiriippuvuus on selkeän rakenteensa ja sujuvan ilmaisunsa vuoksi helposti lähestyttävä perusteos, jonka soisi kuuluvan jokaisen lääketieteellisen tiedekunnan yleislääketieteen tai kansanterveystieteen kursseille. Tämä suomalaista kansansairautta käsittelevä kirja soveltuu hyvin myös sairaanhoito- ja päihdealan opiskelijoille ja ammattilaisille.

Jonna Levola

Hengittämättä – hiljaa – saa hengittää

Hengitys itsesäätelyn ja vuorovaikutuksen tukena. Minna Martin, Maila Seppä, Päivi Lehtinen, Tiina Törö, Benita Lillrank. Mediapinta, Tampere 2010. ISBN 978-952-235-259-0. Sivuja 182. Hinta 21,70 e.

Hengitys alkaa ihmislapsen ensimmäisestä parkaisusta ja

päättyy elämän viimeiseen henkikäykseen. Pidämme hengitystä usein automaattisena itsestään selvytenä, vaikka se varsin herkästi ilmentää ihmisen tunteita ja olotiloja ja on usein tiedostamattomasti häiriintynyt. Hengityksestä nyt ilmestynyt suomenkielinen kirja ottaa varsin haasteellisen tehtävän pyrkiessään selkeään oppikirjamaiseen esitystapaan ja esitellessään samalla lukuisia hengityksen rajapinnalla esiintyviä ilmiöitä ja psykofyysisen hengitysterapian sekä sen laajat käyttöalueet.

Tämän alan kattavaa suomenkielistä kirjallisuutta ei juurikaan ole ollut käytössä. Tämä liittyy siihen, että hengitys on ollut uskontojen, filosofioiden ja taiteiden aluetta. Kirjassa esitellään psykofyysinen lyhytterapiaryhmä, hengityskoulu. Erityisen käytännönläheisen kirjasta tekee hengitysharjoitusten esittely. Sekä oppikirjana että oman ammattitaidon täydentäjänä se täyttää odotetun aukon ja vastaa hyvin sille asetettuja tavoitteita.

Kirjan pääkirjoittajat ovat fysioterapeutti, psykologi ja psykoterapeutti (kognitiivis-analyttinen ja psykofyysinen psykoterapia) Minna Martin, liikuntaterapeutti ja psykofyysisen hengitysterapian lyhytterapiamuodon kehittäjä Maila Seppä, erikoispsykologi ja psykologian lisensiaatti, psykodynaaminen psykoterapeutti ja perheterapeutti Päivi Lehtinen, rentoutusopastaja

SHY Tiina Törö ja työterveyshuollon erikoislääkäri, ratkaisukeskeinen psykoterapeutti Benita Lillrank. Niinpä jokaisella pääkirjoittajalla on jokin erityinen suhde hengitykseen, ja he ovat usein tehneet myös elämäntyötään eri tavoin hengitykseen liittyvien asioiden kanssa. Heidän lisäksi kirjoittajina on kymmenen asiantuntijaa eri aloilta. Monesta eri näkökulmasta huolimatta esitystapa on kuitenkin looginen kokonaisuus.

Kirjan lähestymistapa on psykofyysinen. Siinä esitellään hengitykseen liittyvät osa-alueet varsin kattavasti anatomian ja fysiologian pohjalta, mutta myös hengitykseen liittyvät taustateoriat, yhteys vuorovaikutukseen, patologisten tavat ja käytännön sovellusalueet.

Kirjan loppupuolella esitellään psykiatrian dosentti Matti Keinäsen teoria mielenmaisesta hengityksestä. Sen pohjaksi on tarjoutunut psykosemioottinen käsite khora, jolla tarkoitetaan kuvia ja sanoja synnyttävää alkutilaa äidin kohdussa. Myös kirjan kuvituksessa tämä alkutila toistuu. Kirjan lopussa on perusteellinen lähdeluettelo, joka on jaoteltu järkevästi eri aihealueiden mukaan.

Kirjaa voi suositella ammattiryhmille, jotka työssään kiinnittävät huomiota myös hoidettavansa hengitystapaan, kuten fysioterapeutit, kättilöt, psykoterapeutit, lääkärit ja muut terveydenhuollon ammattilaiset. Lääkäreitä lähimpänä lienevät esim. astmaa sairastavat, synnytyspelkoiset ja paniikkioireista kärsivät potilaat, mutta tutustumisen arvoista on psykofyysisen hengitysterapian käyttö myös esim. stressaantuneilla ja uupuneilla, kivunhallinnassa, syömishäiriöissä ja painonhallinnassa. Sovellukset ruumiillisesti oireilevilla sekä pelko- ja jännittäjäpotilailla kiinnostavat varmasti psykiatreja ja psykologeja. Lisäksi kirjaa voi suositella sosiaalityötä ja kasvatustyötä tekeville sekä kaikille, joiden työssä hengitys ja äänenkäyttö ovat merkittäviä.

Sini Kesti

Lähetä lyhyt kuvaus perusteluineen kirjasta, joka on puhutellut sinua lääkärinä. Julkaisemme esittelyjä kirjallisuuspalstan sarjana. Esittelyt voi lähettää osoitteella marit.henriksson@finnet.fi

Mistä löytyy elämisen mieli?

Arthur Kleinman: What Really Matters? Living a Moral Life Amidst Uncertainty and Danger. Oxford University Press 2006.

Psykiatri ja antropologi kirjoittaa muutamasta kohtaamastaan ihmisestä. Aikajana on vuosikymmeniä pitkä ja paikkana on koko maailma. Yhteisenä nimitäjänä on elämän hauraus, eläminen vaarojen ja epävarmuuden keskellä, siellä mistä lopulta löytyy elämisen mieli.

Pekka Louhiala